

GŁOGÓWEK

MIASTO ZABYTKÓW

Europe
for Citizens

1. W drugiej połowie XVI wieku Hans von Oppersdorf buduje w Głogówku nową rezydencję w duchu renesansu

2. Szesnastowieczna panorama Głogówka ze średniowiecznym zamkiem piastowskim widocznym po lewej stronie rysunku

Z jakiegokolwiek punktu widzenia spojrzymy na charakter zachowanej architektury w Głogówku, otrzymamy obraz stylowo urozmaicony. Różnorodność form i detal brył tworzy stylowy tygiel, którego plastyczność podkreślona jest proweniencją artystów, jacy na przestrzeni poprzednich stuleci wykonywali zamówienia książąt opolsko-raciborskich, Oppersdorffów, biskupów, prałatów kolegiaty, franciszkanów, burmistrzów, rajców miejskich oraz prywatnych zleceniodawców.

Auf die vielen unterschiedlichen Stile, die das Bild der Stadt prägen, wird man erst dann aufmerksam, wenn man sich von einem beliebigen Standpunkt aus die bewahrte Architektur in Oberglogau näher anschaut. Die Vielfältigkeit der Formen und Details schafft eine stilvolle Mischung, die durch Werke prominenter Künstler unterstrichen wird, welche über Jahrhunderte hinweg Aufträge der Oppelner und Ratiborer Herzoge, der Oppersdorfer, zahlreicher Bischöfe, Kollegiatenprälate, Franziskaner, des Bürgermeisters, des Stadtrats und privaten Bestellern ausführten.

GŁOGÓWEK MIASTO ZABYTEKÓW

3. Zamek na przedwojennym zdjęciu

4. Widok Głogówka wg. F. B. Wernera, ok. 1740 r.

Realizatorami tychże fundacji byli artyści przybyli ze słonecznej Italii, Bawarii, Saksonii, Niderlandów, Polski, Moraw, twórcy związani ze środowiskiem praskim i wiedeńskim. Jak podkreślają najnowsze badania, dla rozwoju architektury i sztuki niebagatelne znaczenie wywarli także rodzimi artyści, którzy asymilowali modne współcześnie wzorce do tradycji lokalnych. Głogówek w swojej historii podzielił niestety los wielu innych miast śląskich, często uwikłanych przez swoje położenie geograficzne w działania wojenne natury politycznej i religijnej.

Diese kulturellen Vermächtnisse stammen von Künstler, die unter anderem aus dem sonnigem Italien, aus Bayern, Sachsen, den Niederlanden und aus Mähren kamen oder mit dem Prager und Wiener Umgebung verbunden waren. Laut neuesten Forschungen haben jedoch auch einheimische Künstlern einen bedeutenden Einfluss auf die Entwicklung der Architektur und Kunst ausgeübt. Sie besaßen die Fähigkeit, die seinerzeit modernen Muster mit der lokalen Tradition zu vereinbaren. Leider ähnelt das Schicksal Oberglogaus dem anderer schlesischen Städte, die durch ihre geographische Lage oftmals in politische und religiöse Kampfhandlungen verwickelt wurden.

▼ 5. Malownicze dachy zamkowe

6. Ratusz na głogóweckim Rynku

Przez gród nad Osobłągą prowadzili szlaki husytów w 1428 roku i Szwedów w 1643 roku. Stopniowo rozbudowującego się miasta nie omijały także liczne pożary, które, jak dowiadujemy się z przekazów archiwalnych, nieczęsto trawiły większość zabudowy śródmiejowej, włącznie z kościołami, ratuszem i zamkiem. W 1765 roku ogień spowodował straty większe niż skutki wojny trzydziestoletniej. Działania ostatniej wojny spowodowały całkowite niemal zniszczenie wschodniej części starego miasta, które skutkowało w latach następnych mało przemyślaną zabudową plombową, wynikającą z zapotrzebowania mieszkaniowego, nie wpisującą się jednak w pierwotny charakter architektoniczny i urbanistyczny miasta. Pozostały krajobraz ukazuje nam czasem nie w pełni harmonijny jego obraz.

Die an der Oder liegende Burg war 1428 von den Kämpfern der Husitten und 1643 von denen der Schweden betroffen. Die sich ausdehnende Stadt wurde oft Opfer zahlreicher Brände. Wie wir aus den Archiven erfahren, vernichteten sie einen großen Teil der Marktbauten, der Kirchen, das Rathaus und das Schloss. So verursachte im Jahr 1765 das Feuer größere Schäden als die Verluste im Dreißigjährigen Krieg. Die Truppeneinzüge im Zweiten Weltkrieg zerstörten beinahe völlig den östlichen Teil der Altstadt. Die Lücken wurden später mit wenig durchdachter Bebauung gefüllt. Sie war Antwort auf den akuten Wohnungsbedarf und entsprach keinesfalls dem ursprünglichen Charakter der Architektur. Die noch vorhandene Ansicht der Stadt ist nicht mehr authentisch, denn zahlreiche Denkmäler sind unwiederbringlich verschwunden.

7. Ołtarz główny w kościele klaszornym

Wiele zabytków ruchomych zaginęło bezpowrotnie, niemniej pozostaje Głogówek jednym z najciekawszych miast na Opolszczyźnie. Wciąż pozostaje czytelny rozmach fundacji, które od połowy XVI wieku były czynione przez kolejnych Oppersdorffów. Siła ideologiczna potrydenckiej kontrreformacji powoduje odnowę budownictwa kościelnego i wzrost religijnych treści w rzeźbie i malarstwie.

8. Rzeźba Boga Ojca w zwieńczeniu ołtarza kaplicy loretańskiej

Trotzdem bleibt Oberglogau eine der interessantesten Städte der Oppelner Woiwodschaft. Die Wirkung zahlreicher Spenden, die bis zur Hälfte des 16. Jhs. durch die Oppersdorfs geleistet wurden, ist immer noch erkennbar. Nach der Gegenreformation wurden Kirchenbauten wieder aufgebaut, und religiösen Inhalte erlebten einen Aufschwung in der Bildhauerei und Malerei.

9. Kaplica loretańska, 1630 r. W latach siedemdziesiątych XVIII wieku elewacje dekoracją malarzką przyozdobił F. A. Sebastini

10. Ołtarz św. Antoniego w kościele św. Franciszka

11. Fresk ze sceną „Cudownego przeniesienia”

Na Górnym Śląsku to rezydencja głogóweckich ordynatów staje się tym miejscem, gdzie podejmowane zostają wszystkie wiążące decyzje związane ze sporem konfesyjnym. Jeszcze w latach 1605-1606 sprowadzono do Głogówka jezuitów i rozpoczęto akcję rekolekcyjną, która w efekcie doprowadziła do niemalże całkowitego wycofania protestantów z miasta. Zachowane fundacje Hansa Georga i jego syna Franza Eusebiusa von Oppersdorff są świadectwem manifestowania tryumfu cesarskiego katolicyzmu. Wspaniałym przykładem jest szczególnie miejsce jakie zajmowała pobożność maryjna, tzw. *Pietas Mariana*. Ekspozowanie wizerunku Najświętszej Pani z Dzieciątkiem na wydawanych w oficynie zamkowej drukach okolicznościowych, dekoracji portalu bramnego, dzwonu „Ósmej godziny” w otoczeniu świętych patronów, a także fundacje kaplicy loretańskiej i kolumny maryjnej w rynku, pieczętują panowanie tronu habsburskiego.

Oberglogau war als Ordinariat des Bistums jener Ort, wo alle bindenden Beschlüsse im Konfessionsstreit gefasst wurden. In den Jahren 1605-1606 haben sich in Oberglogau Jesuiten niedergelassen. Die religiöse Sammlungsbewegung hatte begonnen, mit der Folge, dass sich die Protestanten fast völlig aus der Stadt zurückzogen. Die Stiftungen von Hans Georg und seinem Sohn Franz Eusebius von Oppersdorff demonstrieren den Triumph des kaisertreuen Katholizismus. Als Beispiel sei hier der besondere Platz erwähnt, den die so genannte *Pietas Mariana* einnahm. Die Herrschaft des Habsburgerthrons wurde außerdem hervorgehoben durch: das Verwenden des Bildnisses der Heiligen Maria mit dem Gotteskind auf den im Schlosshinterhaus herausgegebenen Gelegenheitsdrucken, die Verzierung des Torportals, die Achtstundenglocke umgeben von Heiligen Patronen, ansonsten die Stiftung der Lorettokapelle und der Mariensäule auf dem Ring.

12. Wnętrze kościoła św. Bartłomieja należy do najbardziej ekspresyjnych realizacji baroku na Śląsku

XVIII wiek przynosi zakrojoną na szeroką skalę barokizację świątyń i przebudowę kamienic miejskich. Nieoceniona w tym zasługa pochodzących z Moraw artystów – Franza Sebastiniego i Johanna Schuberta. Wspaniały przykład harmonicznego przenikania się pełnoplastycznej rzeźby, reliefowych dekoracji stiukowych z iluzjonistycznymi malowidłami ściennymi w kościele św. Bartłomieja, był efektem zlecenia prałata Antoniego Borka. Imponujący spektakl światłocieniowych form należy do najbardziej ekspresyjnych realizacji późnego baroku na Śląsku. Równocześnie zamyka rozdział katolickiego mecenatu Oppersdorffów. W ciągu dwóch stuleci ukształtowała się eksponowana droga wiodąca pielgrzymów od strony biskupiego księstwa nyskiego. Prowadząca od kaplicy *Na Glinianej Górze*, przy klasztorze oo. Paulinów w stronę tryumfujących nad miastem wież, biegła wzdłuż zespołu kościelno-szpitalnego św. Mikołaja oraz kościoła cmentarnego św. Krzyża.

Das 18. Jh. bringt eine umfassende barocke Neugestaltung der Gotteshäuser und ausgedehnte Umbauten der Stadtwohnhäuser mit sich. Unbestrittener Beifall gebührt dabei den aus Mähren stammenden Künstlern Sebastini und Johann Schubert. Hervorragendes Beispiel ihres Schaffens sind die harmonischen, vollplastischen Skulpturen und die reliefartige Stuckdekoration mit der Illusionsmalerei auf den Wänden der St. Bartholomäus Kirche, die vom Prälat Antoni Borka beauftragt wurde. Dieses imponierende Schauspiel aus Licht und Schatten zählt zu den eindrucksvollsten Beispielen des späten Barocks in Schlesien. Gleichzeitig schließt sich hiermit das Kapitel des katholischen Mäzenatentum der Oppersdorfer. Der Pilgerweg, der die Wallfahrer vom Neisser Bischofssitz hierher führte, nahm innerhalb von zwei Jahrhunderten Gestalt an.

13. Zwieńczenie ołtarza głównego w kościele parafialnym

14. „Zapowiedź grzechu pierwotnego” z rzeźbami Adama i Ewy

15. Gotyckie sklepienie prezbiterium w kościele św. Bartłomieja

Opasujące miasto fortyfikacje otwierały się przybyśzom trzema bramami: *Wodną* od południa, *Kozielską* od wschodu i *Zamkową* od północy. Średniowieczny układ przestrzenny ulic i działek koncentrował duży rynek z dominującym ratuszem po środku oraz dwoma skomunikowanymi z nim placami przy kościołach – parafialnym i klasztornym. W ten sposób odwiedzający zatrzymywali się w kolejnych miejscach pątniczych: kaplicy św. Józefa, kaplicy św. Kandydy, kaplicy św. Antoniego, Domu Matki Bożej Loretańskiej, kaplicy Grobu Pańskiego, tworzących swoistą *Via Sacra* – Świętą drogę. W następnym stuleciu mecenat kościelny traci jednak na rozmachu.

Die die Stadt umringenden Befestigungen öffneten sich dem Ankömmling mit drei Toren: dem Wassertor im Süden, dem Coseler Tor im Osten und dem Schlosstor im Norden. Die mittelalterliche Raumgestaltung der Straßen und der Baugrundstücke konzentrierte sich auf den großen Markt – darauf dominierend das Rathaus – und die zwei mit ihm verbundenen Plätze vor den Kirchen, der Pfarr- und der Klosterkirche. Daher blieben die Pilger an folgenden Stellen stehen: den Kapellen St. Josephs, St. Cäziliens und St. Antonius, danach am Lorettohaus der Muttergottes, dann an der Grabeskapelle. So bildeten sie eine Art *Via Sacra*, einen heiligen Weg. Im nächsten Jahrhundert verlor das Mäzenatentum der Kirche an Bedeutung.

16. Kościół cmentarny św. Krzyża. Zbudowany w 1705 r. z fundacji głogóweckiej mieszczy Anny Pietruszki z Oraczy

17. Średniowieczna wieża strażniczo-więzienna. Od 1975 r. siedziba Muzeum Regionalnego

Sekularyzacja dóbr klasztornych, lokacja garnizonu wojskowego na północnym przedmieściu i powolna odbudowa państwa pruskiego po wojnach napoleońskich zmierzają do rozwoju budownictwa publicznego. Dokonana przez Eduarda Georga Oppersdorffa przebudowa rezydencji w latach 1848-49, całkowicie zmieniła pierwotne oblicze pałacu.

Die Säkularisierung der Klostergüter, die Einrichtung der Militärgarnison in der nördlichen Vorstadt und der langsame Aufbau des Preußischen Staates nach den napoleonischen Kriegen führt dagegen zur Entfaltung des öffentlichen Bauwesens. Der durch Eduard Georg Oppersdorff durchgeführte Umbau der Residenz in den Jahren 1848-49 hat das ursprüngliche.

Wprowadzenie modnych w XIX wieku historyzmów w postaci krenelaży na wieżach, narożnych klatek schodowych i przebudowy wielu wnętrz w stylu neogotyku angielskiego, mocno zubożyło jego architekturę. W tym czasie dochodzi stopniowo do powstania kolejnych budynków użyteczności publicznej. W 1802 roku założono w Głogówku katolickie seminarium nauczycielskie. W 1863 roku powstała pierwsza murowana remiza strażacka w mieście. W drugiej połowie stulecia ewangelicy budują murowany kościół wg projektu wrocławskiego architekta Wilhelma Grapowa (1856 r.), a gmina żydowska funduje w 1864 roku synagogę, której autorem jest urodzony w Głogówku Wiedeńczyk – Wilhelm Fränkel. Powstaje także dworzec kolejowy na linii Nysa – Zabrze.

18. Ratusz od ulicy Zamkowej

Gesicht des Palastes vollständig verändert. Der Einsatz der im 19. Jh. modernen Historismen wie Zinnen auf den Türmen, Treppenhäuser an den Winkeln und die Umbauung zahlreicher Innenräume im englischen neogotischen Stil hat dabei leider die ursprüngliche Architektur zugrunde gerichtet. In dieser Zeit werden schrittweise neue öffentliche Bauten erstellt. 1802 entsteht ein katholisches Lehrerseminar und 1863 die erste massive Feuerwehration in der Stadt. In der zweiten Hälfte des Jahrhunderts bauen die evangelischen Christen eine Kirche nach dem Entwurf des Breslauer Architekten Wilhelm Grapow. Die jüdische Gemeinde gründet im Jahr 1864 eine Synagoge, deren Schöpfer der in Oberglogau geborener Wiener Wilhelm Fränkel ist. Außerdem entsteht zu dieser Zeit der Bahnhof für die Strecke Neisse-Hindenburg.

▼ 19. Zamek w jesienno-parkowym krajobrazie

20. Głogówecki park krajobrazowy

21. Eklektyczna kamienica przy rynku

22. Głogówecki deptak po modernizacji

23. Współczesny widok Głogówka od Nowych Kotkowic

Przeobrażenia przestrzenne następują systematycznie do drugiej wojny światowej. Oprócz wielu kamienic czynszowych, które zastępują zabudowę XVIII-wieczną, powstają budynki sądu, szpitala, cegielni, browaru. W połowie XIX wieku miasto otrzymuje nowoczesną kanalizację, natomiast z początkiem XX stulecia – światło elektryczne. Głogówek stopniowo odbudowuje się ze zniszczeń wojennych z 1945 roku do dnia dzisiejszego. Zainicjowane prace budowlane i konserwatorskie w ostatnich latach pozwalają wierzyć, że zachowana spuścizna artystyczna wieków ubiegłych przetrwa także nasze czasy. Prace restauratorskie prowadzone w obu przyrynkowych świątyniach oraz liczne prace renowacyjne podejmowane przez samorząd i prywatnych zleceniodawców, są świadectwem przywiązania mieszkańców do miasta.

Bis zum zweiten Weltkrieg werden weitere städtebauliche Veränderungen durchgeführt. Und so entstehen nicht nur die Mietshäuser, die jene aus dem 18. Jh. ersetzen, sondern auch das Gerichtsgebäude, das Krankenhaus, Ziegeleien und die Brauerei. Um die Hälfte des 19. Jhs. erhält die Stadt eine neue Kanalisation, und mit dem Anfang des 20. Jhs. die Elektrizität. Bis zum heutigen Tag versucht man Oberglogaus ursprüngliches Antlitz zurückzugewinnen, das durch den Krieg zerstört wurde. Die in den letzten Jahren initiierten Bau- und Restaurationsarbeiten lassen hoffen, dass das seit Jahrhunderten bestehende künstlerische Erbe noch über unsere Zeiten hinaus vorhanden sein wird. Renovierungen, die in beiden am Marktplatz liegenden Kirchen durchgeführt werden, Investitionen in die Wiederherstellung des längst vergessenen Glanzes der Residenz der Oppersdorfer und zahlreiche Renovierungsarbeiten, die in Eigenregie vorgenommen werden, sind ein Beweis für die innere Verbundenheit der Bürger mit der Stadt.

© Gmina Głogówek & Muzeum Regionalne w Głogówku. Głogówek 2012

„Ten projekt został zrealizowany przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej. Projekt lub publikacja odzwierciedlają jedynie stanowisko ich autora i Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za umieszczenie w nich zawartość merytoryczną”.

TEKST: Aleksander Devosges Cuber   TŁUM. NA JĘZ. NIEMIECKI: Justyna Cuber-Janik
FOTOGRAFIE: zbiory Muzeum Regionalnego w Głogówku (fot. 1, 2, 3, 4), Lucjan Wójcik (fot. 5, 19), Marek Steuer (fot. 6, 7, 8, 9, 15, 21), Michał Burek (fot. 18), Alexander Kania (fot. 20), Maciej Pagacz (fot. 23), Aleksander Devosges Cuber (fot. 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 22)
OPRACOWANIE GRAFICZNE I DRUK: Katarzyna Malkusz, Sativa Studio

